

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O'RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI**

Jizzax Politehnika institute

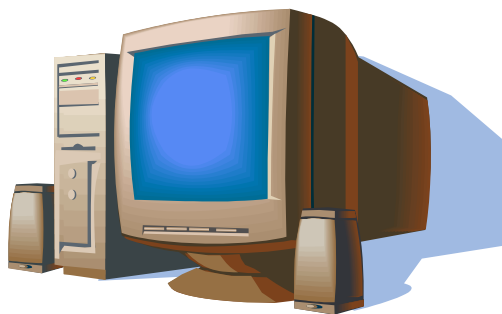
“Boshqaruv” fakulteti

“Informatika va axborot texnologiyalari” kafedrası

“Informatika va axborot texnologiyalari” fanidan

REFERAT

**MAVZU: DELPHI DASTURLASH MUHITINING ASOSIY TASHKIL ETUVCHI
QISMLARI**

Bajardi: 417-10 EE guruhi talabasi Cho'liyev Bekmirzo

Tekshirdi: ass. Toshpo'latov M.

Jizzax-2010

Delphi dasturlash muhitining asosiy tashkil etuvchi qismlari

Reja:

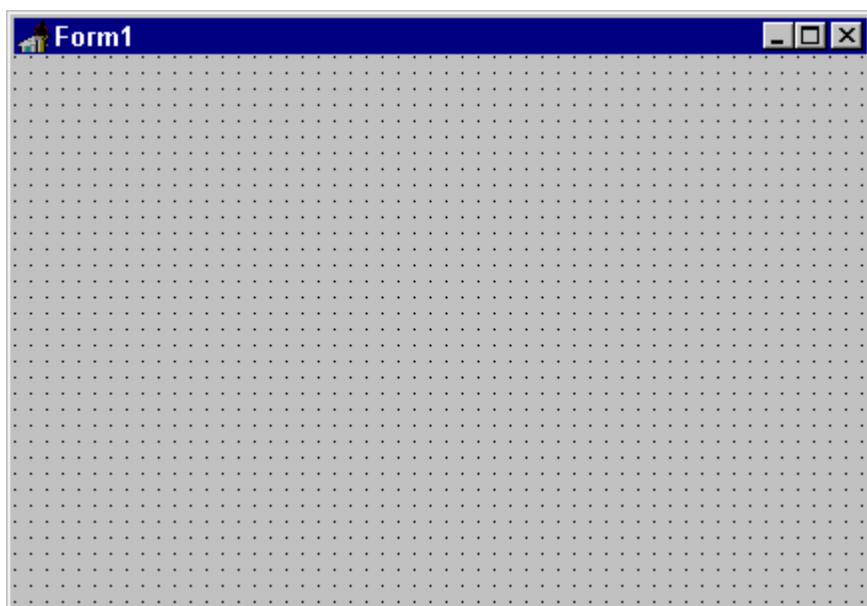
- 1. Formalar Dizayneri (Form Designer)**
- 2. Matn tahrirlash oynasi (Editor Window)**
- 3. Komponentlar Palitrasi (Component Palette)**
- 4. Ob'ektlar Inspektori (Object Inspector)**
- 5. Ma'lumotnoma (On-line help)**

Delphi dasturlash muhitining asosiy tashkil etuvchi qismlari

Reja:

- 5. Formalar Dizayneri (Form Designer)**
- 6. Matn tahrirlash oynasi (Editor Window)**
- 7. Komponentlar Palitrasi (Component Palette)**
- 8. Ob'ektlar Inspektori (Object Inspector)**
- 5. Ma'lumotnoma (On-line help)**

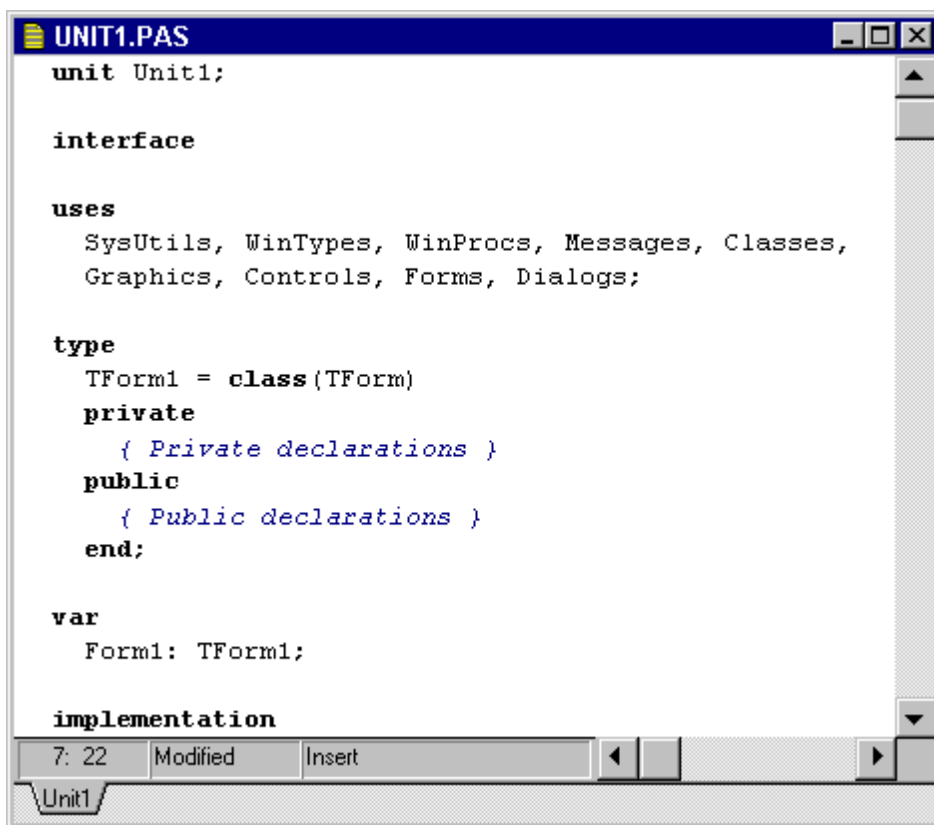
Formalar Dizayneri.Formalar Dizaynerining umumiy ko'rinishi 1-Rasmda ko'rsatilgan.

1-Rasm.

Ushbu oyna turli loihalar yaratishda asos rolini bajaradi. Uning ichida turli boshqaruv ob'ektlari joylashtirilib, loyiha oynasining foydalanuvchi interfeysi yaratiladi. Bunda boshqaruv ob'ektlari Komponentlar palitrasi deb ataluvchi maxsus blokdan nusxalab o'tkaziladi. Nusxalash jarayonining maxsus tartibi mavjud bo'lib, bunga keyinroq to'xtalib o'tamiz.

Matn(kod) tahrirlash oynasi. Matn(kod) tahrirlash oynasi 2-Rasmda ko'rsatilgan. Ushbu oynaning vazifasi loyihani ishlashga majbur qiluvchi funktsiya va proseduralarni kritish va tahrirlashdan iborat, ya'ni foydalanuvchi o'z loyihasining kodini Matn(kod) tahrirlash oynasi yordamida kiritadi va sozlaydi. Bunda kod loyiha Formasidagi komponentlarga mos holda har bitta komponentning ishi bilan bog'liq proseduralar to'plamidan iborat bo'ladi.

2-Rasm.

Komponentlar Palitrasi. Ushbu blok Dasturlanayotgan loyiha interfeysini yaratishda asosiy vazifani bajaradi, ya'ni Formalar Dizayneri oynasiga joylashtiriluvchi komponentlar Komponentlar Palitrasida joylashadi. Ushbu ob'ektlar bloking umumiy ko'rinishi 3-Rasmda ko'rsatilgan.

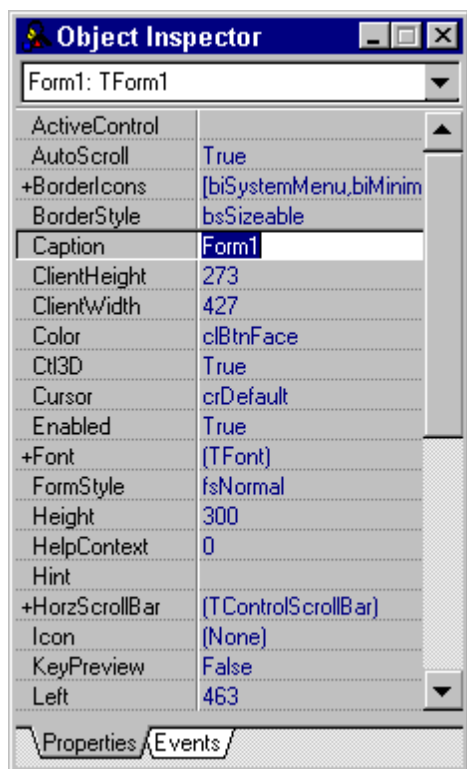

3-Rasm.

Komponentlar palitrasining tuzilishi sahifali prinsipga amal qiladi, ya'ni blokning quyi qismida palitrani tashkil etuvchi sahifalar nomlari ko'rsatib qo'yilgan, bular quyidagilar: Standart, Additional, Data Access, Data Control, Dialogs, System, VBX va Samples. har bir sahifada ushbu guruxga taalluqli bo'lgan komponentlar joylashadi. Ularni faollashtirish uchun mos sahifa nomi ustida sichqoncha tugmasi bosildi. Sahifalarga bo'lish prinsipi Delfi dasturlash muhitida keng qo'llanilib, undan foydalanuvchi loyihalarida ham oson foydalanish

mumkin (Additional sahifasida yuqoridan pastga ochiluvchi sahifalash komponenti mavjud).

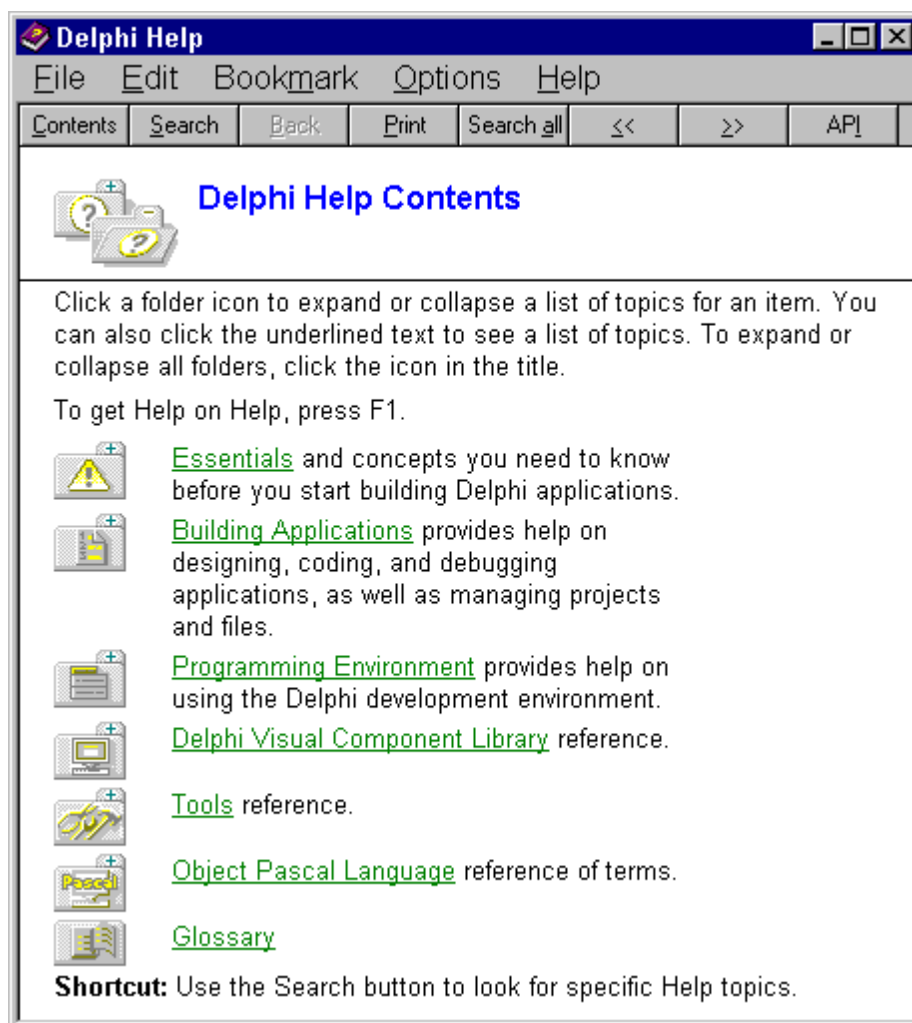
Ob'ektlar Inspektori. Formalar Dizayneridan chap tomonda Ob'ektlar Inspektori oynasi joylashgan. Ushbu oynaning umumiy ko'rinishi 4-Rasmda ko'rsatilgan.

4-Rasm.

Ob'ektlar Inspektori Formaga joylashtirilgan ob'ektlarning(komponentlarning) xossalarini o'zgartirish imkoniyatini beradi. Ob'ektlar Inspektoridagi axborotlar Formada tanlangan(ajratilgan) ob'ektga bog'liq holda o'zgarib turadi. Bunda har bir komponentning ko'rinishi, holati va xarakatini Ob'ektlar inspektori oynasi yordamida boshqarib turish mumkin. Ob'ektlar Inspektori ikki sahifadan iborat. Birinchi sahifa – xossalar ro'yxatidan, ikkinchi sahifa hodisalar ro'yxatidan iborat. Agar biror komponent xossasini o'zgartirish kerak bo'lsa, bu komponent ajratilib, Ob'ektlar Inspektori oynasida o'zgartirish kiritiladi. Masalan, TLabel komponentining Caption, Left, Top, Height, i Width xossalarini o'zgartirib, uning nomi, xajmi va Formadagi holatini o'zgartirish mumkin. Ob'ektlar Inspektorining xossa sahifasidan hodisa sahifasiga yoki aksincha o'tish uchun oynaning pastki qismida joylashgan Properties va Events nomlari ustida sichqoncha tugmasini bosish kifoyadir.

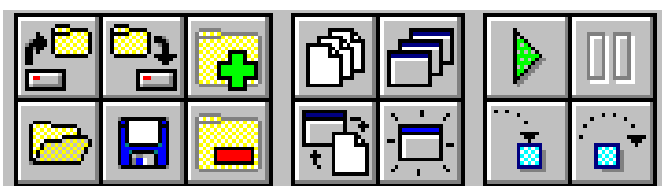
Delpxi Ma'lumotnomasi. Ma'lumotnomani faollashtirish uchun menyuning Help so'ngra Contents punktlari tanlanadi. Bunga javoban ekranda 5-Rasmda ko'rsatilgan oyna paydo bo'ladi.

5-Rasm.

Ushbu oyna yordamida Delpxi dasturlash muhitiga taalluqli ixtiyoriy ma'lumotni olish mumkin. Ma'lumotnoma F1 tugmasi yordamida chaqirilishi mumkin. Masalan, Ob'ektlar Inspektori oynasidan turib, ixtiyori xossa yoki hodisa ajratilib, F1 tugmasi bosilsa, ushbu xossa yoki hodisa to'g'risidagi ma'lumot chiqariladi.

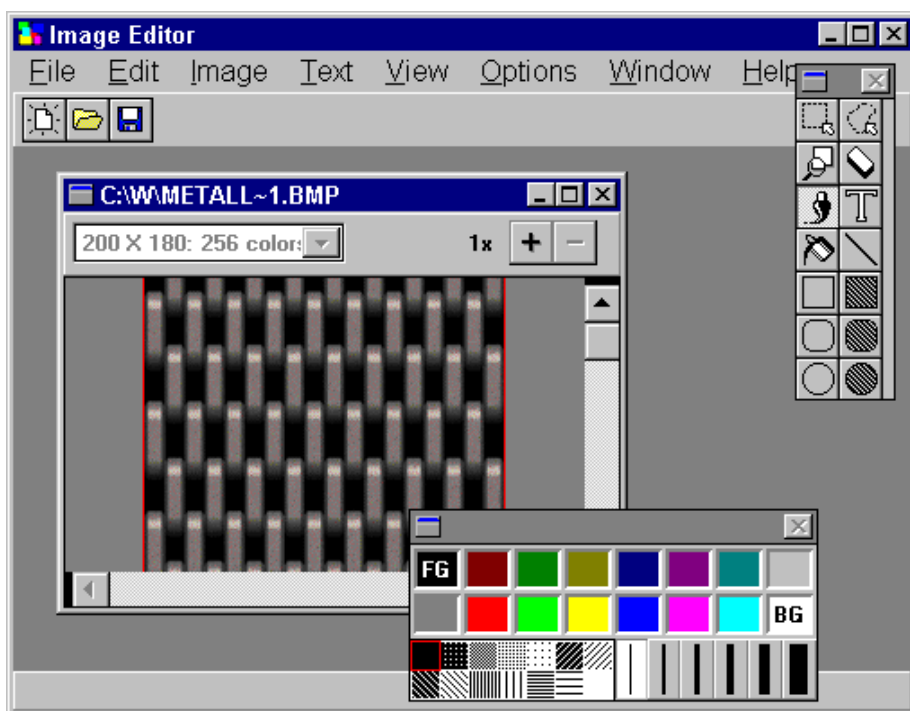
qo'shimcha elementlar. Bularga Menyu(Menu System), Tez murojaat tugmalari paneli (SpeedBar) va Rasmlar Redaktori (Image Editor) kiradi. Tizim menyusi dasturlash muhitini boshqarishning juda qulay vositasi bo'lib, barcha amallarni(masalan, fayl ochish, yopish, yozish, chaqirish kabi) klaviatura yordamida ham bajarish imkonini beradi. Tez murojaat tugmalari paneli 6-Rasmda ko'rsatilgan.

6-Rasm.

Bu tugmalarning ko'pchiligi menyu punktlari vazifalariga kiritilgan. Agar sichqoncha ko'rsatkichi SpeedBar ning ixtiyoriy tugmasi ustiga keltirilsa, ushbu tugma vazifasini tushintiruvchi yordam matni paydo bo'ladi.

Rasmlar Redaktori Windows muhitining Paint dasturi kabi ishlaydi. Ushbu redaktorni menyuning Tools bo'limidagi Image Editor punkti yordamida chaqirish mumkin. Uning umumiy ko'rinishi 7-Rasmda ko'rsatilgan.

7-Rasm.

Rasmlar redaktoridan tugmalar, ikonalar va boshqa ob'ektlar uchun tasvirlar yaratishda foydalanish mumkin.

Instrumental vositalar. Bularga Ichki Sozlagich, Tashqi Sozlagich, Buyruq satri kompilyatori, WinSight, WinSpector lar kiradi. Ichki sozlagich dastur matnini qadam ba qadam satrlab bajarish va shu bilan

bir vaqtda ko'rish oynasini ochib (Watch), dastur o'zgaruvchilavrining joriy qiymatlarini ko'rish imkoniyatini beradi. Bu jarayon dasturni sozlash bosqichida muhm ahamiyat kasb etadi. Ichki sozlagich Kod Redaktori oynasida ishlaydi. Tashqi sozlagich xuddi shu vazifani bajaradi, ammo undan foydalanish uchun Delpxi muhitidan chiqish kerak bo'ladi. Tashqi sozlagich alohida dastur bo'lib, ichki sozlagichdan imkoniyati kengroq va foydalanishda qulayroq bo'lib hisoblanadi.

Buyruq satri kompilyatori. Ushbu dastur tashqi bo'lib, DCC.EXE deb yuritiladi. Bunda CONVERT.EXE dasturi yordamida formalar yaratish mumkin. Delpxi dasturini buyruq satri kompilyatori yordamida yaratish va kompilyasiya qilish mumkin, ammo bu usuldan kam foydalaniladi.

WinSight va WinSpector instrumentlari malakali dasturchilar uchun foydali bo'lib, tor ma'nodagi texnik maqsadlar uchun ishlatiladi. Ularning asosiy funksiyasi Windowsning axborotlar chiqarish tizimini kuzatishdan iborat. Delpxi bu axborotlarni olish va kerak bo'lganda ularga javob berish imkoniyatini beradi. WinSpector mashinaning joriy holati to'g'risidagi axborotlarni matnli faylga yozib boradi va dasturni sozlash jarayonida xatolarni to'g'irlash uchun bu faylga murojaat etish imkoniyatini beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

- 1. Культин Н.Б. Программирование в Turbo Pascal 7.0 и Delphi. СПб.: БХВ-Петербург, 2001.293-324с.**
- 2. <http://www.Delphikingdom.com/luseum/seminar/>**
- 3. <http://www.computerbooks.ru/books/Programming/Book-Delphi-7/index.htm>**